

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ

© 2019 ТИМЧИШИН Ю. В.

УДК 338.24:65.018
JEL: R10; R50

Тимчишин Ю. В. Інструментарій дослідження підходів до забезпечення економічної безпеки регіонів

Мета статті полягає в удосконаленні теоретичних підходів та обґрунтуванні методичного інструментарію забезпечення економічної безпеки регіонів. З огляду на існуючий науковий доробок наведено авторський підхід до визначення суті дефініції «економічна безпека регіону», яку пропонується трактувати з позицій: 1) стану та конкурентоспроможності економіки регіону; 2) безпечного й незалежного функціонування; 3) захищеності регіональної економіки від дестабілізуючих чинників; 4) здатності забезпечувати відтворювальні процеси регіону на безпекоорієнтованих засадах; 5) адаптивності економіки, її спроможності до ефективного функціонування під впливом дестабілізуючих чинників і загроз. У результаті дослідження обґрунтовано методичний інструментарій оцінювання рівня економічної безпеки регіонів на основі індикаторного підходу з виокремленням низки показників у розрізі основних її складових: фінансової, виробничої, інноваційно-інвестиційної, демографічної, соціальної. Відзначено, що запропоновані показники-індикатори можуть мати стимулюючий, дестимулюючий та нейтральний вплив на економічну безпеку регіонів. Рівень регіональної безпеки доцільно диференціювати в діапазоні таких критеріїв: оптимально допустимий, граничний, небезпечний, загрозований критичний. Перспективою подальших досліджень у даному напрямі є обґрунтування алгоритму й підходів до визначення рівня безпеки регіонів на основі методів кластерного аналізу, економіко-математичного інструментарію прогнозування, рейтингування.

Ключові слова: економічна безпека регіону, індикаторний підхід, рівень, складові безпеки регіону.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-6-83-88>

Рис.: 2. **Бібл.:** 10.

Тимчишин Юлія Василівна – кандидат економічних наук, докторант Інституту регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України (вул. Козельницька, 4, Львів, 79026, Україна)
E-mail: juliatymchyshyn@gmail.com

УДК 338.24:65.018
JEL: R10; R50

UDC 338.24:65.018
JEL: R10; R50

Тимчишин Ю. В. Інструментарій дослідження підходів до забезпечення економічної безпеки регіонів

Цель статьи заключается в совершенствовании теоретических подходов и обосновании методического инструментария обеспечения экономической безопасности регионов. С учетом существующего научного наследия подан авторский подход к определению сущности дефиниции «экономическая безопасность региона», которую предложено рассматривать с позиций: 1) состояния и конкурентоспособности экономики региона; 2) безопасного и независимого функционирования; 3) защищенности региональной экономики от дестабилизирующих факторов; 4) способности обеспечивать воспроизводственные процессы региона; 5) адаптивности экономики, её способности к эффективному функционированию под влиянием дестабилизирующих факторов и угроз. В результате исследования обоснован методический инструментарий оценки уровня экономической безопасности регионов на основе индикаторного подхода с выделением ряда показателей в разрезе основных её составляющих: финансовой, производственной, инновационно-инвестиционной, демографической, социальной. Отмечено, что предложенные показатели-индикаторы могут иметь стимулирующее, дестимулирующее и нейтральное влияние на экономическую безопасность регионов. Уровень региональной безопасности целесообразно дифференцировать в диапазоне таких критериев: оптимально допустимый, предельный, опасный, угрожающе критический. Перспективой дальнейших исследований в данном направлении является обоснование алгоритма и подходов к определению уровня безопасности регионов на основе методов кластерного анализа, экономико-математического инструментария прогнозирования, рейтингования.

Ключевые слова: экономическая безопасность региона, индикаторный подход, уровень, составляющие безопасности региона.

Рис.: 2. **Библ.:** 10.

Тимчишин Юлія Василівна – кандидат економічних наук, докторант Інституту регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України (вул. Козельницька, 4, Львів, 79026, Україна)
E-mail: juliatymchyshyn@gmail.com

Tymchyshyn J. V. The Instrumentarium to Explore Approaches to the Economic Security of Regions

The article is aimed at improving the theoretical approaches and substantiating the methodical instrumentarium for ensuring the economic security of regions. In view of the existing scientific heritage, the author's own approach to defining essence of the definition of «economic security of region» is presented, which is proposed to be considered from the perspective of: 1) status and competitiveness of the region's economy; 2) safe and independent operation; 3) protection of the regional economy from destabilizing factors; 4) ability to provide the region's reproductive processes; 5) adaptability of the economy, its capability to function effectively under the influence of destabilizing factors and threats. As a result of the study, the methodical instrumentarium for evaluating the level of economic security of regions is substantiated, based on the indicator approach with selection of a number of indicators in terms of its main components: financial, production, innovation-investment, demographic, social. It is noted that the proposed indicators can have a stimulating, disstimulating and neutral effect on the economic security of regions. The level of regional security should be differentiated in the range of the following criteria: optimally permissible, limitable, dangerous, dangerously-critical. Prospect for further research in this direction is a substantiation of an algorithm and possible approaches to defining the level of regional security based on methods of the cluster analysis, instrumentarium economic and mathematical forecasting, composing of ratings.

Keywords: economic security of region, indicator approach, level, components of security of region.

Fig.: 2. **Bibl.:** 10.

Tymchyshyn Julia V. – PhD (Economics), Candidate on Doctor Degree of the Institute of Regional Research named after M. I. Dolishnyi of the NAS of Ukraine (4 Kozelnytska Str., Lviv, 79026, Ukraine)
E-mail: juliatymchyshyn@gmail.com

Соціально-економічний розвиток перебуває у взаємозв'язку з економічною безпекою як на глобальному, національному, так і на рівні регіонів. Проблеми формування регіональної безпеки особливо загострилися в умовах анексії Криму та військового конфлікту на сході України. Регіони України характеризуються значною різноманітністю у природно-географічному, економічному, соціальному й демографічному аспектах і чинять різносторонній вплив на рівень національної безпеки. Диференціація економічного розвитку регіонів посилила потребу в дослідженнях їх соціально-економічного потенціалу на безпекоорієнтованих засадах. Економічна безпека регіонів як складова національної безпеки України формується під впливом чисельних ризиків, загроз і небезпек, які суттєво проявляються на мезорівні й актуалізують необхідність дослідження інструментарію оцінювання її рівня.

Окремі аспекти забезпечення економічної безпеки на різних ієрархічних рівнях управління висвітлено у працях таких науковців, як: Б. Бузан [1], М. Стоун [2], А. Оцек [3], Н. Іванова [4], А. Сукрушева [5], В. Цветков, М. Дудін, Н. Лясніков [7], О. Старікова [8], В. Карпов [9], В. Онищенко [10] та ін. Поруч з тим, невіршеними залишаються теоретичні та прикладні аспекти забезпечення економічної безпеки на регіональному рівні й обґрунтування методичного інструментарію її оцінювання.

Метою статті є подальший розвиток теоретичних підходів та обґрунтування методичного інструментарію забезпечення економічної безпеки регіонів.

Здійснення адміністративно-територіальної реформи та децентралізація управління в Україні зумовили необхідність забезпечення економічної безпеки не лише на загальнодержавному, але й на регіональному рівнях з позицій мінімізації існуючих ризиків, загроз і небезпек. Огляд вітчизняних і зарубіжних наукових підходів дозволив констатувати відсутність однастайності щодо теоретичного й прикладного обґрунтування суті дефініції «економічна безпека регіону», її складових і методичного інструментарію оцінювання рівня.

Підтримуючи позицію про реляційність безпеки на різних ієрархічних рівнях управління, вважаємо, що локальний (регіональний), державний (національний) та глобальний (макроекономічний) її рівні є взаємопов'язаними інституційно, просторово, структурно та інформаційно. Зокрема, засновники теорії комплексу регіональної безпеки Копенгагенської школи досліджень безпеки Б. Бузан та О. Вейвер стверджували, що безпека є реляційною, неможливо зрозуміти національну безпеку будь-якої держави без розуміння міжнародної моделі взаємозалежності безпеки, в яку вона входить, – від дружби та альянсів до блокування й ворожнечі [1].

Своєю чергою, М. Стоун підтверджує, що регіональна безпека є частиною ієрархії проблеми, яка

стосується як внутрішньої, так і глобальної або міжнародної безпеки. Наслідки неврахування регіональної безпеки можуть стати катастрофічними для будь-якої держави [2]. Отже, на глобальному рівні термін «регіональна безпека» часто асоціюється із глобальною інтеграцією, взаємозалежністю країн і формуванням єдиних цінностей щодо захисту державного суверенітету та національної безпеки, економічної рівності й солідарності та формуванням регіонального об'єднання країн, міжнародних транснаціональних і транскордонних регіонів.

Забезпечення економічної безпеки регіонів в умовах глобалізації найчастіше асоціюється з формуванням систем національної безпеки й захистом державного суверенітету від загроз і небезпек, пов'язаних із міжнародними санкціями, військовими конфліктами, анексіями тощо.

А. Оцек відзначає, що економічна безпека в Європейському Союзі розглядається з двох позицій: 1) як місце ЄС у світовій економічній системі та цілі інтеграції для підвищення конкурентоспроможності країн – членів ЄС; 2) у контексті економічної рівності та солідарності в Європі в разі настання значних і непередбачених викликів. Зокрема, значна частина міжнародних загроз зумовлена природними та стихійними лихами й потребами формування єдиних механізмів захисту та фінансування. ЄС та Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) фінансують із своїх бюджетів значну частину видатків, пов'язаних із наслідками природних катастроф, розвитком інфраструктури та економічний зростанням у всіх частинах Європи [3].

Безпека регіону займає вагоме місце в ієрархії її складових та є важливою ланкою в рівнях економічної безпеки: глобальному (міжнародному), національному, регіональному, локальному (організаційному), особистісному. У даному контексті виокремлення економічної безпеки регіону обґрунтовується не лише територіально-адміністративним поділом країни, але й значною диференціацією територій за природно-ресурсним, економічним, демографічним, соціальним, техніко-технологічним та іншими потенціалами й здатністю ідентифікувати, мінімізувати та нейтралізувати реальні й потенційні ризики, загрози й небезпеки. Регіональну безпеку необхідно трактувати з позицій інституційного та функціонального підходів і виокремлювати її дуальний характер як складової економічної безпеки на національному й місцевому рівнях.

Зокрема, Н. С. Іванова розкриваючи сутність поняття «економічна безпека на регіональному рівні», акцентує, що це властивість соціально-економічної системи регіону за умов дестабілізуючого впливу загроз різного виду й децентралізації управління забезпечувати стабільність, стійкість та подальший економічний розвиток, а також конкурентоспроможність і рівень економічної незалежності [4, с. 6]. Та-

кий підхід трактує безпеку з позицій здатності регіонів за умов децентралізації управління протистояти ризикам, загрозам і небезпекам та створювати позитивний соціально-економічний ефект.

А. О. Сукрушева, проводячи морфологічне оцінювання поняття «економічна безпека регіону», пропонує розглядати її як забезпечення незалежності від впливу внутрішніх і зовнішніх факторів, гарантування безпечного режиму роботи об'єктів управління для створення умов сталого економічного зростання й умов для повноцінного життя населення [5, с. 235]. У такому розумінні економічна безпека регіону розглядається як його незалежність та здатність до економічного зростання під впливом дестабілізуючих чинників. Учена виокремила чотири стадії розвитку регіонів, які визначають його динаміку: фундаментальна, розвиваюча, результативна, потенційна. Такий підхід відобразив необхідність розгляду регіонів у статичному й динамічному параметрах та з позицій комплексності й взаємозв'язку економічних параметрів для оцінювання рівня безпеки.

С. П. Білоус економічну безпеку регіону вважає ключовим компонентом національної безпеки країни і визначає її з позицій функціональної спроможності, а саме – «як сукупність заходів, які направлені на сталий і ефективний розвиток економіки регіону, яка складається з методів протидії загрозам зовнішнього і внутрішнього характеру, нормального розвитку територій, підвищення конкурентоспроможності економіки регіонів в умовах стрімких глобалізаційних процесів» [6, с. 5]. Дискусійним моментом такої позиції вченого вважаємо упущення у розумінні «нормального розвитку територій», оскільки не обґрунтовано кількісні критерії, тобто яке економічне зростання достатнє для забезпечення подальшого розвитку.

На нашу думку, економічна безпека регіону – це складна, динамічна, багатоаспектна категорія, яка системно відображає різноманіття підходів до обґрунтування її економічного змісту, а саме, з позицій: 1) стану та конкурентоспроможності економіки регіону; 2) безпечного й незалежного функціонування; 3) захищеності регіональної економіки від дестабілізуючих чинників; 4) здатності забезпечувати відтворювальні процеси регіону на

безпекоорієнтованих засадах; 5) адаптивності економіки, її спроможності до ефективного функціонування під впливом дестабілізуючих чинників і загроз. Така характеристика пов'язана з кількісними та якісними параметрами розвитку регіонів, оскільки кількісні зміни відображають економічне зростання, а якісні – структурні зміни. Це динамічна характеристика стану регіональної суспільної системи та її потенційних можливостей для відтворення й забезпечення сталого економічного розвитку території в умовах децентралізації та з урахуванням існуючих ризиків, загроз і небезпек.

Місце економічної безпеки регіону в ієрархії рівнів та її складові наведено на *рис. 1*.

Фактори впливу на регіональну безпеку доцільно систематизувати за ознакою ієрархічності мега-, макро-, мезорівнів та з урахуванням специфіки економічного розвитку регіонів.

На мегарівні основними чинниками впливу вважаємо глобалізацію, євроінтеграцію, фінансову, економічну інтеграцію, діяльність міжнародних інституцій й організацій та інші.

Макроекономічні чинники впливають на стан безпеки регіонів через динаміку макропоказників і їх вплив на функціонування мезосистем, таких як: ВВП, зовнішній борг, рівні інфляції, монетизації, доларизації та тінізації економіки, рівень безробіття та інші.

Формування економічної безпеки регіону найбільшою мірою відображає їх специфіку і визначається впливом низки факторів:

- ✦ природне та географічне положення (площа території, транскордонність);
- ✦ виробнича та галузева регіональна спеціалізація (промисловість, сільське господарство, туризм тощо);
- ✦ економічний розвиток регіону (динаміка показників) та його інтеграція (зовнішня, внутрішня);
- ✦ демографічні чинники (чисельність, густота населення, вік, рівень доходів, міграційні процеси тощо);
- ✦ соціальні чинники (зайнятість населення, економічно активне населення, рівень освіти, соціальна інфраструктура);

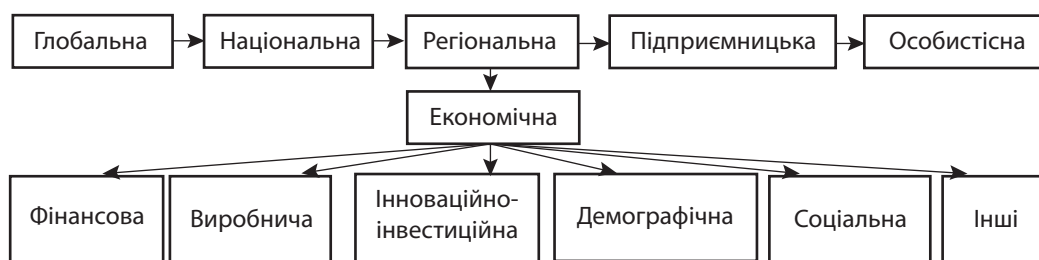

Рис. 1. Ієрархічні рівні економічної безпеки

Джерело: авторська розробка.

- ✦ інноваційно-інвестиційні чинники (рівень інноваційності економіки, прямі та портфельні інвестиції, рівень розвитку регіональної банківської системи, обсяги іноземних інвестицій, участь у міжнародних транскордонних програмах, проектах, грантах);
- ✦ фінансові чинники (фінансова автономність, ступінь дотацій та трансфертів, достатність місцевих податків і зборів для забезпечення економічного зростання та соціального забезпечення).

На нашу думку, систематизація методів оцінювання економічної безпеки регіонів дозволила констатувати відсутність загальноприйнятих методологічних засад. Існує низка підходів до оцінювання економічної безпеки регіонів, на основі застосування яких можливо проаналізувати, порівняти, визначити її рівень з урахуванням ступеня диференціації й регіональних відмінностей.

Заслужує на увагу аналітичний підхід до оцінювання економічної безпеки регіону, розроблений В. А. Цветковим, М. Н. Дудіним, Н. В. Лясніковим, які пропонують усі індикатори економічної безпеки регіонів розглядати з двох позицій: ті, що формують потенціал, і ті, що його руйнують [7, с. 4].

Більшість підходів до оцінювання економічної безпеки регіонів доцільно згрупувати й виокремити низку оцінних моделей: по-перше, скорингова (рейтингова, бальна); по-друге, коефіцієнтна; по-третє, інтегративна.

В умовах сьогодення найбільш поширеними є методи функціонального аналізу, індикаторні, інтегровані, методи експертного оцінювання (Дельфі, Патерна, синтетичний, аналоговий), економіко-математичного моделювання.

Зокрема, на думку О. В. Старикової, для забезпечення належного рівня економічної безпеки як окремих регіонів, так і країни загалом необхідно приймати за основу критичні параметри загроз, які формуються на основі оцінок кризових ситуацій і вказують на те, наскільки рентабельною чи збитковою є та чи інша сфера діяльності. Показники стану автор класифікує за такими блоками: 1) ВРП; 2) виробнича сфера; 3) фінансова сфера; 4) соціальна сфера; 5) демографія та експертним шляхом визначає рівень їх порогових значень [8, с. 171].

Закордонні вчені запропонували методику визначення індикаторів економічної безпеки регіонів, яка базується на показниках якості економічного зростання, якості підприємницької активності, диверсифікації економіки та добробуту населення з урахуванням потенціало-формуєчих і руйнуючих чинників [7, с. 5].

Систему індикаторної оцінки безпеки регіону представили В. В. Карпов і А. А. Корабльова, які запропонували показники в розрізі економічної, соці-

альної та фінансової сфер території. Загальна кількість показників-індикаторів налічує 29 позицій і відображає методику розрахунку та порогові значення [9, с. 129–132].

Прогнозування економічної безпеки регіонів на основі канонічного аналізу запропоновано Івановою Н. С. з виокремленням низки показників, які поділені на дві групи. До першої групи – частинних ознак – автор віднесла: наявний дохід населення в розрахунку на 1 особу, валовий регіональний продукт, обсяг реалізованої промислової продукції, виробництво продукції сільського господарства, роздрібний товарооборот підприємств, фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування. До другої групи – первинних чинників регіональної економічної безпеки – належать чисельність населення, кількість зайнятих економічною діяльністю, витрати населення в розрахунку на 1 особу, середньомісячна заробітна плата, індекс споживчих цін, виробництво продукції рослинництва, виробництво продукції тваринництва, прийняття в експлуатацію загальної площі житла, експорт товарів і послуг, їх імпорт, капітальні інвестиції. Такий підхід дозволив сформулювати моделі регіональної економічної безпеки та визначити її рівень в рамках областей України [4].

В. Онищенко та О. Бондаревська розробили підхід до оцінювання економічної безпеки регіонів, який базується на 64 показниках-індикаторах, які згруповані за такими функціональними складовими: 1) фінансова; 2) соціальна; 3) мезоекономічна; 4) інвестиційно-інноваційна; 5) зовнішньоекономічна; 6) демографічна [10]. Позитивно оцінюючи представлений авторський підхід, алгоритм і методику, доцільно зауважити, що вони не підкріплені відповідними аналітичними розрахунками, які б дозволили визначити існуючі рівні економічної безпеки регіонів України.

На нашу думку, економічну безпеку регіонів доцільно оцінювати на основі індикаторного підходу з виокремленням низки показників у розрізі основних її складових: фінансової, виробничої, інноваційно-інвестиційної, демографічної, соціальної (рис. 2).

Запропоновані показники-індикатори можуть мати стимулюючий, дестимулюючий і нейтральний вплив на економічну безпеку регіонів. Узагальнююча оцінка економічної безпеки регіонів перебуває в діапазоні від 0 до 1 і відображає реальний стан показників, зважених на відповідний ваговий коефіцієнт, який показує вплив показника на стан безпеки регіону. Рівень регіональної безпеки диференціюється в діапазоні: 0–25% – оптимально допустимий; 26–50% – граничний; 51–75% – небезпечний; 76–100% – загрозово критичний.

Отже, запропоновані показники-індикатори дозволять визначити рівень регіональної безпеки на основі індикаторного підходу та ідентифікувати існуючі та потенційні ризики і загрози у виробничій, фінан-

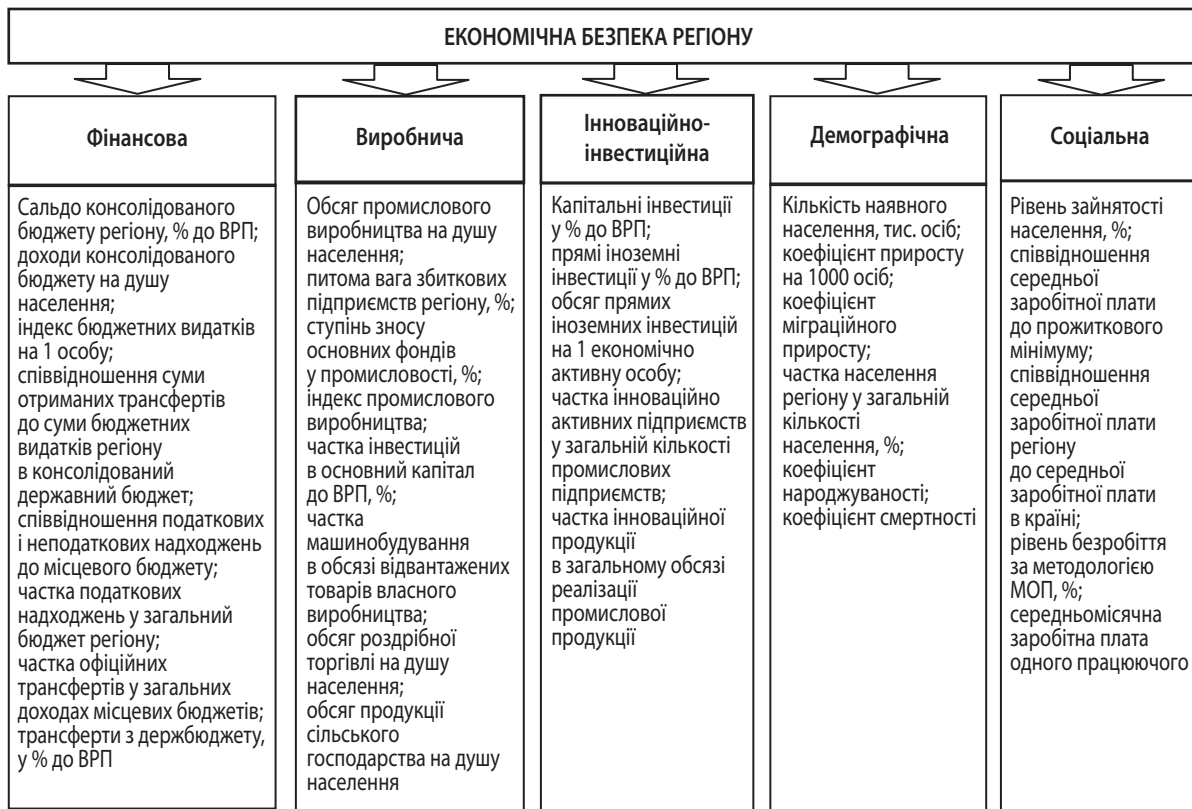

Рис. 2. Система індикаторів оцінювання рівня економічної безпеки регіону в розрізі складових

Джерело: авторська розробка.

совій, демографічній, соціальній, інноваційно-інвестиційній складових і розробляти заходи їх запобігання.

ВИСНОВКИ

Отже, забезпечення економічної безпеки регіонів потребує застосування комплексного підходу до обґрунтування й вибору інструментарію та методів оцінки її рівня в розрізі визначальних складових, які характеризують регіональну суспільну систему на безпекоорієнтованих засадах. З-поміж численних методів оцінювання рівня регіональної безпеки саме індикаторний підхід дозволяє визначити диференціацію регіонів за рівнем безпеки їх функціонування з урахуванням запропонованих ключових показників. Запропонований індикаторний методичний підхід до оцінювання рівня безпеки регіонів має прикладне значення та дозволяє визначити рівень диференціації територій як: оптимально допустимий, граничний, небезпечний, загрозовано критичний.

Доведено, що регіональна суспільна система функціонує під впливом чинників мега-, макро-, мезорівнів, які знаходяться в тісному взаємозв'язку та взаємозалежності та справляють стимулюючий і дестимулюючий вплив на її розвиток.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є обґрунтування алгоритму й підходів до визначення рівня безпеки регіонів на основі методів кластерного аналізу, економіко-математичного інструментарію прогнозування, рейтингування. ■

ЛІТЕРАТУРА

- Buzan B., Wæver O.** Regions and Powers: The Structure of International Security. *The Slavonic and East European Review*. 2005. Vol. 83. No. 1. P. 166–168.
- Stone M.** Security According to Buzan: A Comprehensive Security Analysis / Groupe d'Etudes et d'Expertise "Sécurité et Technologies" GEEST-2009. URL: http://geest.msh-paris.fr/IMG/pdf/Security_for_Buzan.mp3.pdf
- Ocepek A.** Economic Security and the European Dream. URL: <http://www.anselm.edu/Documents/NHIOP/Global%20Topics/2010/Ocepekpaper.pdf>
- Іванова Н. С.** Прогнозування забезпечення економічної безпеки національної економіки: регіональний аспект : автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.03. Дніпро, 2018. 40 с.
- Сукрушева А. О.** Теоретичні аспекти поняття «економічна безпека регіону». *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія «Економічні науки»*. 2015. № 3. С. 231–238.
- Білоус С. П.** Структурно-рівневі характеристики економічної безпеки регіону. *Вісник Черкаського університету*. 2018. № 3. С. 3–9.
- Цветков В. А., Дудин М. Н., Лясников Н. В.** Аналитические подходы и методы оценки экономической безопасности региона. *Экономика региона*. 2019. Т. 15. Вып. 1. С. 1–12.
- Старикова О. В.** Теоретико-методологические основы экономической безопасности региональной экономической системы. *Управленческое консультирование*. 2015. № 2. С. 165–174.

9. Теория и практика оценки экономической безопасности (на примере регионов Сибирского федерального округа) / под общ. ред. В. В. Карпова, А. А. Кораблевой. Новосибирск : Изд-во ИЭОПП СО РАН, 2017. 146 с.

10. Onyshchenko V., Bondarevska O. Principles of assessing the economic security of the region. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol. 4. No. 3. P. 189–197.

REFERENCES

Bilous, S. P. "Strukturno-rivnevi kharakterystyky ekonomichnoi bezpeky rehionu" [Structural-level characteristics of economic security of the region]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu*, no. 3 (2018): 3-9.

Buzan, B., and Waver, O. "Regions and Powers: The Structure of International Security". *The Slavonic and East European Review*, vol. 83, no. 1 (2005): 166-168.

Ivanova, N. S. "Prohnozuvannia zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky natsionalnoi ekonomiky: rehionalnyi aspekt" [Forecasting the economic security of the national economy: the regional aspect]: *avtoref. dys. ... d-ra ekon. nauk: 08.00.03*, 2018.

Ocepek, A. "Economic Security and the European Dream". Groupe d'Etudes et d'Expertise "Securite et Technologies" GEEST-2009. <http://www.anselm.edu/Documents/NHIOP/Global%20Topics/2010/Ocepekpaper.pdf>

Onyshchenko, V., and Bondarevska, O. "Principles of assessing the economic security of the region". *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 4, no. 3 (2018): 189-197.

Starikova, O. V. "Teoretiko-metodologicheskiye osnovy ekonomicheskoy bezopasnosti regionalnoy ekonomicheskoy sistemy" [Theoretical and methodological foundations of the economic security of the regional economic system]. *Upravlencheskoye konsultirovaniye*, no. 2 (2015): 165-174.

Stone, M. "Security According to Buzan: A Comprehensive Security Analysis". Groupe d'Etudes et d'Expertise "Securite et Technologies" GEEST-2009. http://geest.msh-paris.fr/IMG/pdf/Security_for_Buzan.mp3.pdf

Sukrusheva, A. O. "Teoretichni aspekty poniattia «ekonomichna bezpeka rehionu»" [Theoretical aspects of the concept "economic security of the region"]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo. Seriya «Ekonomichni nauky»*, no. 3 (2015): 231-238.

Teoriya i praktika otsenki ekonomicheskoy bezopasnosti (na primere regionov Sibirskogo federalnogo okruga) [Theory and practice of economic security assessment (on the example of the regions of the Siberian Federal District)]. Novosibirsk: Izd-vo IEOPP SO RAN, 2017.

Tsvetkov, V. A., Dudin, M. N., and Lyasnikov, N. V. "Analiticheskiye podkhody i metody otsenki ekonomicheskoy bezopasnosti regiona" [Analytical approaches and methods for assessing the economic security of the region]. *Ekonomika regiona*, vol. 15, no. 1 (2019): 1-12.